

ONDERZOEK

BUILT ENVIRONMENT

PROFILERING & INSTROOM

RAPPORTAGE: DRIJVEREN VAN JONGEREN

OPDRACHTGEVER: HOGER ONDERWIJS GROEP BOUW & RUIMTE

DOOR: YOUNGWORKS

YOUNGWORKS | 1 MAART 2017

INHOUDSOPGAVE

1. ACHTERGROND	3
2. MANAGEMENT SUMMARY	4
3. RESULTATEN	7
3.1 KEUZEPROCES: ORIENTATIE OP DE TOEKOMST	7
3.2 DRIJFVEREN BIJ STUDIEKEUZE	9
3.3 HUIDIGE BEELD VAN DE SECTOR	11
3.4 DRIJFVEREN OM TE KIEZEN VOOR BOUW & RUIMTE	17
4. ONDERZOEKSOPZET	28

1. ACHTERGROND

De bouwsector is flink in beweging. Na een fikse krimp in de jaren van de crisis, trekt de sector weer aan en stijgt de vraag naar gediplomeerden. Veranderingen in de sector en het type werk zorgen er naast een toenemende vraag voor dat het profiel van professionals in de bouw verandert. Zo wordt bijvoorbeeld kennis van duurzaamheid belangrijker, komt er steeds meer nadruk te liggen op slimme aanpassingen in de bestaande bouw en is er sprake van toenemende internationalisering. Het werk vindt bovendien vaker plaats in een multidisciplinaire omgeving waarbij contact met verschillende partijen centraal staat, rondom bijvoorbeeld juridische aspecten en kosten.

Hoger Onderwijs Groep Bouw & Ruimte (HOG) wil tijdig op deze veranderingen inspelen door ervoor te zorgen dat voldoende jongeren kiezen voor een hbo-opleiding in de sector Bouw & Ruimte (Built Environment), en dat deze groep de juiste diversiteit aan studiekeziers bevat. HOG heeft Youngworks gevraagd een advies te formuleren op deze uitdaging om vervolgens een landelijk campagneconcept vorm te geven. Voorafgaand en na afloop van het onderzoek spraken we met een kernteam van vertegenwoordigers van een selectie van aangesloten onderwijsinstellingen, om goed de verbinding te leggen naar de behoefte en vragen.

In gesprek met studiekeziers en huidige studenten

Om inzichtelijk te maken hoe HOG meer jongeren kan inspireren met een nieuw verhaal over het domein Bouw & Ruimte is allereerst inzicht in de doelgroep nodig: wat is de huidige perceptie van de bouw en waar zitten kansen? Eind 2016 – begin 2017 voerde Youngworks daarom een kwalitatief onderzoek uit onder huidige studenten Built Environment en een diverse groep studiekeziers (havo/vwo). Zie hoofdstuk 4 voor de onderzoeksopzet. Doel van deze gesprekken:

- Inzicht in drijfveren en oriëntatie op de toekomst;
- Inzicht in het huidige beeld van de sector Bouw & Ruimte;
- Aanknopingspunten voor een campagne vanuit hun drijfveren.

In deze rapportage benoemen we de belangrijkste bevindingen van het onderzoek. In de Management Summary benoemen we op basis hiervan kansrijke doelgroepen en drijfveren waar we in communicatie op in kunnen spelen.

Neem bij vragen over deze rapportage contact met Joris Schuurman van Youngworks, e. joris@youngworks.nl, t. 020-419 98 40

2. MANAGEMENT SUMMARY

Kader

Hoger Onderwijsgroep Bouw & Ruimte (HOG) wil meer jongeren enthousiasmeren om een opleiding in het domein Bouw & Ruimte te overwegen. De sector heeft behoefte aan meer hoger opgeleide jongeren. Om dat te bereiken wil HOG de voorlichting richting studiekeizers verbeteren en ondersteunen met een campagne. Youngworks ging in gesprek met studiekeizers (havo/vwo) en huidige studenten in het domein Bouw & Ruimte, om inzicht te krijgen in hun toekomstoriëntatie, drijfveren, beelden van Bouw & Ruimte en om aanknopingspunten op te halen om meer jongeren te enthousiasmeren voor een opleiding in Bouw & Ruimte.

Inzichten & kansen

Jongeren die in de oriëntatie zitten op een hbo-vervolgopleiding zien opleidingen in het domein Bouw & Ruimte nu vaak nog niet als optie. Dat komt omdat ze 1. een beperkt beeld hebben van wat de sector hen te bieden heeft aan mogelijkheden, 2. het beeld dat ze hebben bepaald wordt door hun percepties van de beroepen bouwvakker en architect en 3. ze vaak nog geen koppeling maken tussen wat opleidingen in Bouw & Ruimte bieden en hun eigen drijfveren. Positieve associaties zijn vaak slechts gerelateerd aan het beroep van architect: creativiteit, goed salaris en status. Huidige studenten hebben - vanzelfsprekend - een genuanceerder en positiever beeld. Ze noemen vooral innovatie, toekomstgerichtheid, maatschappelijke betekenis en hebben het gevoel dat ze veel kanten op kunnen met hun opleiding. Huidige studenten verschillen per regio in bouw- en infrastructurele projecten en thema's die ze relevant vinden.

Om het potentieel van de sector te vergroten is het van belang om jongeren te inspireren met nieuwe verhalen over de mogelijkheden die Bouw & Ruimte biedt, die duidelijk inspelen op hun eigen drijfveren. Vervolgens kunnen we vertellen en visualiseren wat 'hbo-rollen' zijn in het domein Bouw & Ruimte. Aangezien veel jongeren tot een laat moment in hun keuzeprocess nog veel opties open houden ligt hier veel potentieel. We definiëren vier drijfveren gekoppeld aan het domein Bouw & Ruimte, waar opleidingen meer en scherper op kunnen inspelen met hun verhaal:

1. **Maken:** iets tastbaars creëren en realiseren

- Kernvraag jongeren: Wat kan ik maken in Bouw & Ruimte?
- Kans voor inspiratie:

Laat zien hoe je technisch en wiskundig inzicht inzet om innovatieve en tastbare dingen te maken: een inspirerende omgeving, een fascinerend gebouw, een complexe brug. Leg hierbij ook de nadruk op de high-tech en uitdagende kanten van Bouw & Ruimte. Innovaties als smart cities, digitalisering (gebruik van VR) en het gebruik van innovatieve nieuwe materialen spreken tot de verbeelding.

2. **Ambitie & toekomstperspectief:** iets bereiken

- Kernvraag jongeren: Wat kan ik bereiken in Bouw & Ruimte?
- Kans voor inspiratie:

Zet de sector neer als een ambitieuze, groeiende sector met veel mogelijkheden en vraag naar hoger opgeleide professionals. Belicht hierbij ook de leidinggevende en managementkant van Bouw & Ruimte. Benoem internationale carrièremogelijkheden, de innovatieve en economische kant, goede salarissen en doorgroeimogelijkheden. Zet goed presterende alumni centraal in voorlichting en laat hen vertellen hoe een opleiding in het domein Bouw & Ruimte de basis vormt voor hun groeipad/succes.

3. **Mens- en maatschappijgerichtheid:** sociale impact maken

- Kernvraag jongeren: Wat kan ik in Bouw & Ruimte betekenen voor mensen?
- Kans voor inspiratie:

Laat zien hoe je vanuit rollen in Bouw & Ruimte een belangrijke positieve impact kan maken op het leven van mensen en de maatschappij. Vertel hierbij verhalen vanuit het perspectief van de gebruiker van de ruimte of een gebouw. Kies voorbeelden die tot de verbeelding spreken: smart cities en de leefbaarheid in een stad, een hypermodern ziekenhuis, de school van de toekomst of een gevangenis die wordt omgebouwd tot asielzoekerscentrum.

4. **Creativiteit:** iets unieks ontwerpen en vormgeven

- Kernvraag jongeren: Hoe kan ik mijn creativiteit kwijt in Bouw & Ruimte?
- Kansen voor inspiratie:

Benut de fascinatie voor de rol van de architect en de esthetische kant van Bouw & Ruimte als ingang in de belevingswereld van jongeren. Laat vervolgens duidelijk zien hoe je met een hbo-opleiding in Bouw & Ruimte bezig kunt zijn met het ontwerpen en vormgeven van gebouwen en constructies (maar nog geen architect bent na de hbo-opleiding). Vanuit de esthetische kant kun je de link leggen naar meer complexe constructies en berekeningen. Juist in dat verband zit een kans voor het echte verhaal.

Vanuit deze toepassingen kun je meer vertellen over rollen die je daar als professional in de sector Bouw & Ruimte in speelt. Deze rollen zijn nu nog blanco voor jongeren, aangezien de bouwvakker en architect het beeld grotendeels bepalen. De 'hbo-rol' is daarmee nog ongeladen.

Doelgroep

Vwo'ers lijken op basis van dit onderzoek geen substantiële wervingsdoelgroep, omdat ze zich niet (of nauwelijks) oriënteren op een hbo-vervolgopleiding en hiertoe ook niet worden gestimuleerd door hun omgeving: ouders, decaan/mentor en leeftijdsgenoten. Vwo'ers willen

eerst de opties op universitair niveau verkennen, voordat ze de hbo optie overwegen. Voor sommige hogescholen, zoals Hogeschool Zeeland, geldt een uitzondering. Doordat in Zeeland jongeren vaak in dezelfde regio willen blijven wonen en studeren, oriënteren ook vwo-scholieren zich hier vooral op de hbo-instelling in de buurt. Vwo'ers die niet goed landen op de universitaire opleidingen Bouwkunde en Civiele Techniek zijn een interessante doelgroep. Dit vraagt vooral om goed relatiebeheer met de TU's die Bouwkunde en Civiele Techniek aanbieden.

Vervolgproces

In het vervolg van dit traject zien we twee lijnen:

1. Impuls voor voorlichting en communicatie vanuit de hogescholen

De bezoekerscijfers van veel open dagen en voorlichtingsactiviteiten zijn goed. Er is dus een redelijk grote groep met jongeren die zich vrijblijvend oriënteert. Hier zit dan ook de primaire ruimte voor verbetering: jongeren met enige interesse beter inspireren en overtuigen dat een opleiding in Bouw & Ruimte een interessante optie is. Hiervoor ontwikkelen we een toolkit, waarmee de HOG-leden hun eigen voorlichtingsproces kunnen verbeteren. We denken aan de volgende componenten:

- Uitgewerkt kernverhaal over de wereld van Bouw & Ruimte, met de focus op inspireren en de link met drijfveren. Met dit verhaal kunnen HOG-leden zelf hun websiteteksten en verhaal in voorlichtingsactiviteiten aanscherpen.
- Presentatie/ workshop voor voorlichters/onderwijsprofessionals: Bouw & Ruimte vanuit jongerenperspectief: hoe speel je beter in op drijfveren en vergroot je je potentieel? Een workshop kan, afhankelijk van de behoeften van hogescholen, landelijk of per hogeschool worden aangeboden en ingevuld.
- Inspiratiefilm over de wereld van Bouw & Ruimte, te gebruiken in eigen voorlichtingsactiviteiten/website om studiekeziers voor de poort te inspireren.
- Mysteriешoptraject: potentiële studenten en een expert bezoeken je open dag, checken de belangrijkste voorlichtingsmiddelen en geven advies: wat is ervoor nodig om meer jongeren enthousiasmeren en beter in te spelen op drijfveren? Dit traject is vooral interessant in een latere fase, om te inventariseren of veranderingen in voorlichting en communicatie effect sorteren.

2. Campagne gericht op branding en eerste interesse

Om de eerste interesse te wekken en de vijver van geïnteresseerde jongeren aan de voorkant te vergoten, adviseren we een landelijke social media campagne te ontwikkelen gericht op het verbeteren van de beeldvorming onder de specifieke doelgroep studiekeziers. Afhankelijk van de doelstelling van de campagne en het budget bepalen we hiervoor de boodschap, strategie, kanalen, middelen, etc. Een vergelijkbare case/opdracht: afgelopen jaar ontwikkelden we voor Pedagogische Wetenschappen de landelijke campagne 'Jongeren, maak er je studie van.' Zeven universiteiten werkten hierin samen vanuit hun opleidingen Pedagogische Wetenschappen.

3. RESULTATEN

In dit hoofdstuk beschrijven we achtereenvolgens 3.1 Keuzeproces: oriëntatie op de toekomst, 3.2 Drijfveren bij studiekeuze, 3.3 Huidige beeld van de sector, 3.4 Drijfveren om te kiezen voor Bouw & Ruimte.

In de eerste paragraaf putten we hierbij vooral uit onze bredere jongerenkennis over de oriëntatie op een vervolgopleiding en drijfveren. In de paragrafen daarna zijn de inzichten uit de gesprekken leidend. Hierbij verschillen huidige studenten die al gekozen hebben sterk van potentiële studenten. Deze verschillen benoemen we waar relevant.

3.1. KEUZEPROCES: ORIËNTATIE OP DE TOEKOMST

Hoe kijken studiekeuzers naar hun toekomst en wat vinden zij belangrijk?

In ons eerste advies en voorstel voor dit traject introduceerde Youngworks een schematische weergave van het ideale studiekeuzeproces:

In dit proces doorlopen jongeren idealiter drie stappen:

1. *Inspiratie* - op zoek naar de ervaring, het verhaal of het beeld dat me enthousiasmeert en raakt aan mijn eigen drijfveren.
2. *Informatie* – op zoek naar informatie: over de opbouw van opleidingen die ik overweeg, vakken, toelatingseisen, werkvormen, aantallen, etc.
3. *Bevestiging* - op zoek naar bevestiging dat ik de juiste keuze maak: past de sfeer van de opleiding, het type studenten/docenten en het toekomstperspectief/werkveld bij wie ik ben?

Tijdens de activiteiten, stappen en gesprekken in deze fases vindt in het ideale scenario steeds reflectie plaats op eigen drijfveren en kwaliteiten. De omgeving (ouders, vrienden, docent/decaan) stimuleert reflectie door het stellen van vragen.

Twee dingen vallen op:

- **Veel jongeren zijn nog niet geïnspireerd en hebben geen zicht op hun eigen drijfveren.** Ze missen een ervaring in (of buiten) hun oriëntatie op een vervolgopleiding waar ze enthousiast van zijn geraakt. Dit zorgt ervoor dat ze zich breed en op uiteenlopende domeinen oriënteren en die met elkaar vergelijken. Het domein Bouw & Ruimte 'concurrereert' daarmee ook sterk met uiteenlopende opleidingen in andere domeinen. Dat geldt in extra sterke mate voor de groep E&M'ers.
- **Weinig jongeren vinden definitieve bevestiging van hun keuze.** Ze twijfelen vaak nog tot het eind van hun middelbare school over hun studiekeuze en overwegen zelfs tot diep in hun examenjaar meerdere opleidingen: welke studie past nu het beste bij mij? Wat is de slimste keuze voor later? Het ontbreken van bevestiging, waarbij jongeren verifiëren of de keuze die ze overwegen voldoende bij ze past, leidt onvermijdelijk tot studie-uitval.

Inspiratie als ingang

Aangezien inspiratie bij veel jongeren ontbreekt en juist dit de ingang is in hun belevingswereld, is vooral deze stap van belang. Met welke verhalen over het domein Bouw & Ruimte kunnen we jongeren inspireren om een opleiding in Bouw & Ruimte te overwegen?

Eerste interesse in sector Bouw & Ruimte ontstaat nu op verschillende manieren. Huidige studenten die al gekozen hebben voor een opleiding in het domein noemen:

- *Voorbeelden in de fysieke en sociale omgeving:* een deel van de jongeren die kiest voor de richting Bouw & Ruimte heeft een familielid of kennis die werkzaam is in de sector. In sommige gevallen worden ze niet geïnspireerd door personen, maar door bouwprojecten waar ze in hun directe omgeving mee in aanraking komen of bij betrokken zijn. Denk bijvoorbeeld aan een project in de eigen stad of buurt.
- *Interesse voor technische vakken:* jongeren die merken dat hun kwaliteiten bij technische vakken liggen, stuiten in hun oriëntatieproces op de sector Bouw & Ruimte (bijvoorbeeld in studiekeuzetests). Zeker jongeren die meer de technische kant van Bouwkunde opzoeken of Civiele Techniek hebben gekozen vonden het leuk om in het verlengde van wiskunde de stap te maken naar het toepassen van de formules.
- *Aantrekkingskracht van het 'maken' in media:* sommige jongeren hebben al van kinds af aan een interesse in maken en creëren. Zij keken in hun jeugd al naar bouwprogramma's op televisie of speelden games waarin het draaide om ontwerpen en creëren.

"VROEGER SPEELDE IK GRAAG HET SPEL SIMCITY, DUS TOEN DACHT IK:

MISSCHIEN VIND IK HET IN HET ECHTE LEVEN DAN OOK LEUK."

STUDENT BOUW & RUIMTE

Kiezen voor een hbo-opleiding voelt voor de overgrote meerderheid van de vwo-scholieren als een onlogische keuze. Zij filteren vaak al vanaf de start van hun studiekeuzeproces op universitaire studies en sluiten hbo-opleidingen uit. Een reden hiervoor is dat zij weinig tot geen voorlichting over hbo-opleidingen ontvangen vanuit de middelbare school. Zowel decanen als ouders stimuleren de hbo-keuze over het algemeen niet. Jongeren vinden het zonde van de waarde van het vwo-diploma om een hbo-opleiding te volgen. Ze willen het niveau van een wo-opleiding op zijn minst ervaren en proberen. Het lijkt daarmee kansrijker om vwo'ers die kiezen voor een universitaire opleiding in het domein Bouw & Ruimte (zoals Bouwkunde en Civiele Techniek) en het daar toch niet redden, heel gericht te informeren over de hbo-optie en waarin deze verschilt van de universitaire studie.

“IK KIJK WEL EENS NAAR HBO-OPLEIDINGEN, MAAR DAT IS VOORAL UIT ONZEKERHEID. RED IK DE UNIVERSITEIT WEL? MAAR IK ZOU HET ZONDE VINDEN VAN MIJN VWO-DIPLOMA. DAAROM IS HET HBO EEN TWEEDE KEUZE.”

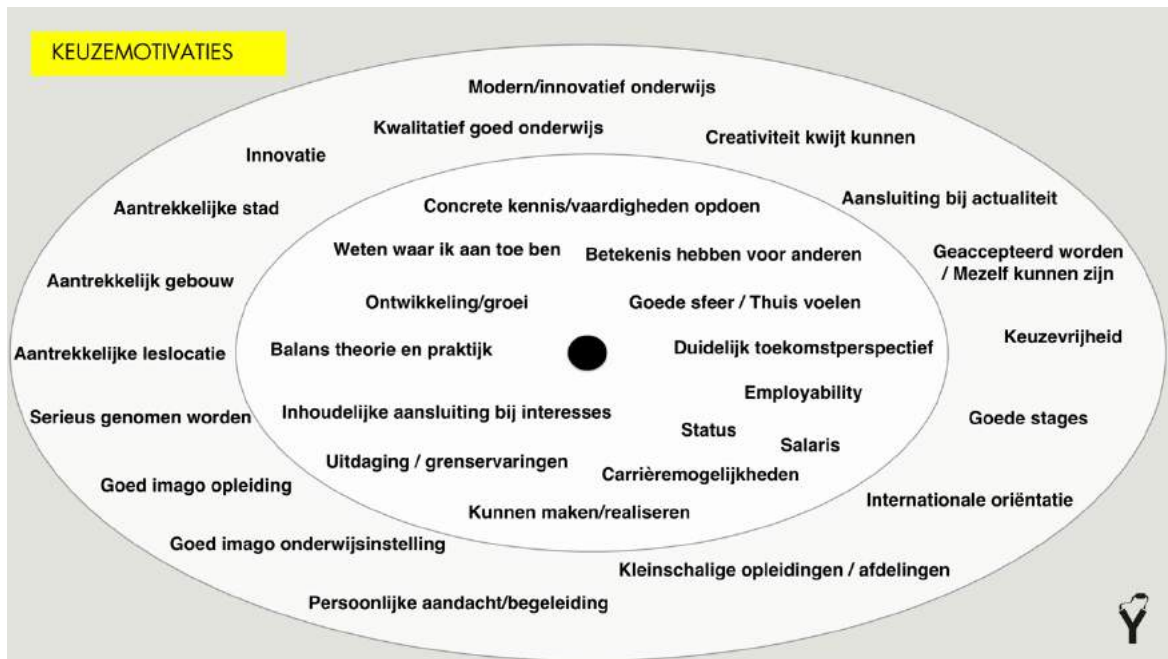
SCHOLIER VWO

3.2 DRIJFVEREN BIJ STUDIEKEUZE

Wat zijn primaire en secundaire drijfveren van potentiële en huidige studenten?

Om jongeren te inspireren moet je raken aan persoonlijke drijfveren. Wat precies inspireert, betekent voor elke jongere weer iets anders. In het onderstaande schema benoemen we eerst een aantal algemene drijfveren die een rol spelen bij de keuze voor een vervolgopleiding, binnen of buiten het domein Bouw & Ruimte. De drijfveren en aspecten in de binnenste cirkel zijn hierbij vaker leidend bij het maken van de keuze voor een bepaalde richting/domein of opleiding. In de buitenste cirkel noemen we drijfveren die minder leidend zijn bij het maken van de keuze, maar secundair wel meegenomen worden bij de uiteindelijke keuze. In combinatie met drijfveren in de binnenste cirkel zijn ook secundaire drijfveren relevant. Bijvoorbeeld: innovatief onderwijs (uit de buitenste cirkel) is geen drijfveer op zich, maar jongeren vinden innovatie wel interessant als dat betekent dat ze meer maatschappelijke impact kunnen maken, of als innovatie inhoudt dat het een richting is waarin ze zich snel kunnen ontwikkelen en door kunnen groeien.

Figuur 1: Keuzemotivaties: drijfveren die de basis vormen voor studiekeuze

Belangrijke en veelgenoemde drijfveren van studiekeuzers zijn:

- **Aansluiting bij eigen interesses:** waarom is deze opleiding interessant voor mij? Een studie moet voor jongeren vooral over onderwerpen gaan die zij al interessant vinden en waar ze goed in zijn. Dit ervaren ze bijvoorbeeld in vakken die ze al volgen op de middelbare school.
- **Toekomstperspectief:** wat kan ik met de opleiding? Jongeren zijn op zoek naar enerzijds beelden van het soort werk dat ze kunnen doen en anderzijds naar een inschatting van de kans op werk in het verlengde van de opleiding, mogelijkheden om een goede carrière te kunnen maken en veel geld te verdienen in de sector. Havisten kijken vaak al praktischer naar de beroepsperspectieven dan vwo'ers.
- **Ontwikkeling/groei:** steeds meer jongeren zoeken een richting die voelt als uitdagend, waarin ze zichzelf op het voor hen juiste niveau stapje voor stapje kunnen ontwikkelen.
- **Vwo-scholieren zoeken vaker een opleiding waarmee ze een verschil kunnen maken.** Zij noemen vaker het belang van het leveren van een maatschappelijke bijdrage dan havo-scholieren.

Huidige studenten uit het domein Bouw & Ruimte benoemen de volgende motivaties voor hun studiekeuze:

- **Creëren en realiseren:** het maken van iets fysieks en je bezighouden met uitdagende technologie. Voor jongeren met deze motivatie zit de aantrekkingskracht van de sector vooral in het feit dat je tastbare, zichtbare dingen maakt in de fysieke ruimte: het hebben van invloed op hoe de omgeving eruitziet en hiermee impact maken op de leefwereld.
- **Kiezen voor een tastbare sector:** de sector Bouw & Ruimte is concreet: je past wiskunde toe op fysieke vraagstukken.
- **Carrière en groei:** jongeren met deze drijfveer hechten veel waarde aan iets bereiken. Zij kiezen voor de sector Bouw & Ruimte omdat zij hierin veel kansen zien op werk en kansen

om te groeien en carrière te maken. Ze noemen een goed startsalaris en de mogelijkheid op een internationale carrière.

- **Creativiteit & innovatie:** het maken van uniek werk waarin je je creativiteit kwijt kunt en waarin het draait om ontwerpen en vormgeven. Jongeren met deze drijfveer zijn vaak ook in hun vrije tijd of in eerdere opleidingen/vakken al bezig met creativiteit (bijvoorbeeld in een vooropleiding mbo Interieuradviseur). Ze beseffen sterk dat elk bouwproject uniek is en door iemand vormgegeven is.
- **Dynamiek:** veel jongeren die kiezen voor een opleiding in het domein Bouw & Ruimte hebben behoefte aan afwisseling, zowel in werkzaamheden als in omgeving. Het zijn jongeren voor wie het idee van een kantoorbaan waarbij je de gehele dag achter de computer zit weinig aantrekkelijk is. Zij verwachten dat werken en studeren in de sector Bouw & Ruimte veelzijdig is en afwisseling zit volgens hen in veel aspecten: in werkomgeving, type werkzaamheden en projecten, maar ook in collega's (zowel hoger opgeleiden als lager opgeleiden).

“HET IS MIJN DROOM OM FYSIEKE DINGEN TE MAKEN. NIET PER SE DAT IK ZELF BAKSTENEN LEG OFZO, MAAR DAT ER IETS IS IN HET GEBOUW DAT IK HEB GEMAAKT.”

STUDENT BOUW & RUIMTE

3.3 HUIDIGE BEELD VAN DE SECTOR

Wat is het beeld van studiekezers en huidige studenten van de sector Bouw & Ruimte?

STUDIEKIEZERS

Tijdens een associatieoefening vroegen we jongeren hun associaties bij het domein 'Bouw & Ruimte' op te schrijven. Hieronder een weergave van hun spontane beeld. Groter weergegeven woorden zijn vaker genoemd.

Figuur 2. Spontane associaties van studiekeizers bij Bouw & Ruimte

Studiekeizers hebben een beperkt beeld van de sector Bouw en Ruimte.

De mogelijke beroepen, werkzaamheden en opleidingen in de sector zijn voor hen grotendeels onbekend. Het beeld bij werken in de sector beperkt zich bij veel studiekeizers tot associaties die te maken hebben met de zichtbare bouwplaats (hijskraan, gebouwen, woningen, werken in de regen) en het architectenberoep. Dit weerhoudt veel studiekeizers ervan zich verder te verdiepen in de sector.

“IK ZOU WEL WILLEN WETEN BIJ WELKE JE BEDRIJVEN JE KUNT WERKEN ALS JE KIEST VOOR BOUW & RUIMTE. NU DENK IK ALLEEN MAAR AAN GEMEENTES.”

SCHOLIER HAVO

Jongeren zien in de sector weinig mogelijkheden voor hoger opgeleiden en voor zichzelf.

Doordat jongeren de sector Bouw & Ruimte primair associëren met de architect of bouwvakker, voelt de sector als ontoegankelijk voor hen zelf. Wanneer zij zichzelf onvoldoende creatief vinden of moeite hebben met berekeningen – *skills* van een architect - hebben ze het gevoel dat de sector hen niets te bieden heeft. Door de sterke associatie van Bouw & Ruimte met bouwvakkers verwachten ze dat er nauwelijks vraag is naar hoger opgeleiden.

“DE SECTOR BOUW & RUIMTE ZIT ONDER ONS NIVEAU. WIJ KUNNEN MEER DAN ALLEEN BOUWVAKKER WORDEN”

SCHOLIER HAVO

De beelden die ze hebben zijn over het algemeen zwart-wit en overwegend negatief.

Hun associaties bij de beroepen waarmee ze wel bekend zijn hebben in grote mate invloed op hun perceptie van de gehele sector Bouw & Ruimte. Hun beeld van werken in de sector is:

- **Werken op een bouwplaats:** vroeg opstaan, een echte mannenwereld, in de buitenlucht werken en vooral fysiek zwaar werk.
- **Weinig variatie:** het beroep van architect biedt verschillende kanten, maar dit geldt niet voor de lager opgeleide beroepen als bouwvakker of metselaar. Hier doe je iedere dag hetzelfde, ongeacht het project waaraan je werkt.
- **Weinig vrijheid:** jongeren verwachten dat de regels en wetten in de sector Bouw & Ruimte zeer beperkend werken. Doordat vanuit uiteenlopende partijen eisen en regels worden gesteld, bestaat weinig vrijheid in bijvoorbeeld je werkzaamheden en zijn projecten vaak langlopend.
- **Veel verantwoordelijkheid en stress:** een fout in het ontwerp, de berekening of uitvoering kan grote gevolgen hebben, wat stress oplevert.

“BOUWVAKKERS WERKEN ECHT ONDER ZWARE ONSTANDIGHEDEN. JE ZULT DAN EEN GOEDE MOTIVATIE MOETEN HEBBEN. ALS HET REGENT EN STORMT MOETEN ZE DOORGAAN TERWIJL WIJ BINNEN ZITTEN. DAT IS ZWAAR EN NIKS VOOR MIJ.”

SCHOLIER HAVO

Positieve aspecten van de sector zijn vooral gerelateerd aan het architectenberoep.

Veel studiekeizers hebben vooral positieve verwachtingen bij dit beroep:

- goede financiële beloning;
- het verwerven van status;
- veel creatieve vrijheid en zelfstandigheid: in tegenstelling tot andere beroepen in de sector draait het om autonoom ontwerpen en creëren en het realiseren van eigen ideeën.

Jongeren benadrukken het belang van de sector Bouw & Ruimte.

Ondanks hun beperkte beeld beseffen studiekeizers dat de sector onmisbaar is en van belang is voor bijvoorbeeld de toegankelijkheid van steden en woonvoorzieningen. Gebouwen, bruggen en andere bouwwerken zijn in hun ogen vooral praktisch maar onmisbaar in onze samenleving. Dit is echter geen drijfveer of reden om Bouw & Ruimte zelf interessant te vinden.

- **Breed:** waar het beroepsbeeld van studiekeizers zich vaak beperkt architect of bouwvakker, typeren huidige studenten Bouw & Ruimte juist als een sector met veel richtingen en disciplines om werkzaam in te zijn. Studenten van zowel de brede instroombachelor Built Environment als specifieke opleidingen (als Civiele Techniek) hebben het gevoel dat ze nog alle kanten op kunnen, wat voor sommigen zelfs doorslaggevend geweest is in hun studiekeuze.
- **Toekomstgericht:** als je werkzaam bent in de sector Bouw & Ruimte werk je volgens huidige studenten aan de toekomst. Dit geldt niet alleen omdat je bouwwerken oplevert die over lange tijd nog bestaan, maar ook omdat je meewerkt aan de veiligheid van ons land en de wereld (vooral in Civiele Techniek). Vooral bij Bouwkunde gaat het bovendien vaak over duurzaamheid.
- **Maatschappelijk betekenisvol:** voor weinig jongeren is dit een primaire reden om voor de sector te kiezen, maar het feit dat zij iets voor mensen en de maatschappij kunnen betekenen geeft huidige studenten wel voldoening.

“JE WERKT AAN DE TOEKOMST VAN DE WERELD EN DAT IS POSITIEF. ER KAN MET CIVIELE TECHNIEK VEEL VERBETERD WORDEN AAN DE WERELD.”

STUDENT BOUW & RUIMTE

- **Variatie:** ieder project is verschillend, de werkomgeving wisselt en je werkt met een verscheidenheid aan collega's in verschillende functies. Dit geldt vooral voor de hoger opgeleide beroepen in de sector (bijvoorbeeld adviseur, ingenieur), die zij met hun hbo-opleiding verwachten te vervullen. Door deze afwisseling kun je je snel ontwikkelen.
- **Samenwerking:** samenwerking met collega's en andere partijen is een essentieel onderdeel van de bouw; je bent immers op alle niveaus sterk afhankelijk van elkaar. Dit maakt het een sociale sector waarbij contact met anderen centraal staat.
- **Zekerheid:** hierbij gaat het om financiële zekerheid (goed salaris), maar vooral om de verwachte werkgelegenheid en daarmee goede kansen op werk na de opleiding. Op individueel niveau zijn studenten nauwelijks bezig met mogelijke veranderingen of verdwijnende beroepen als gevolg van automatisering. De sector is onmisbaar en dat geeft een gevoel van zekerheid.

“IK WIST NIET GOED WAT IK KON VERWACHTEN VOORAF, MAAR NU HEB IK WEL EEN REDELIJK BEELD. JE HEBT TE MAKEN MET ONTWERPEN, MET BEWONERS, ALLERLEI PARTIJEN, MENSEN DIE HET BETALEN. JE BENT VEEL IN CONTACT MET MENSEN.”

STUDENT BOUW & RUIMTE

Minder aantrekkelijke aspecten van de sector weerhouden huidige studenten er niet van een baan in de sector Bouw & Ruimte te ambiëren. De sector biedt in hun ogen meer voordelen dan nadelen. Enkele minder aantrekkelijke aspecten die ze noemen zijn:

- **Beperkingen door regelgeving en kaders:** vanuit budgetten, wensen van opdrachtgevers en regelgeving van overheden bestaan veel beperkingen. Bovendien zorgt dit er in combinatie met de verschillende betrokken partijen voor dat besluitvorming vaak lang duurt.
- **Drukke en stress:** al tijdens hun studie, bijbaan of stages in Bouw & Ruimte valt op dat werken in de sector stressvol kan zijn als gevolg van korte deadlines, strakke planningen en veel verantwoordelijkheid.
- **Technische berekeningen:** minder technisch ingestelde jongeren zien vaak op tegen de vele berekeningen die komen kijken bij beroepen als constructeur of technisch tekenaar.
- **Duurzaamheid komt moeizaam op gang:** ontwikkelingen als *biobased* bouwen en de nadruk op verbouw tonen dat de sector steeds duurzamer wordt, maar dit is niet typerend voor de sector. Ontwikkelingen op dit gebied komen langzaam op gang en zitten vooral in specifieke bouwprojecten. Bovendien vinden studenten duurzaamheid een vage term: wat is nu wel duurzaam en wat niet? Tijdens de studie wordt dit onvoldoende duidelijk.

“DUURZAAMHEID ZOU CONCRETER MOETEN WORDEN. IS IETS NU WEL OF NIET DUURZAAM? JE KUNT IETS HERGEBRUIKEN WAARVOOR WEL VEEL BOMEN ZIJN GEKAPT. WAT IS DAN DUURZAAMHEID?”

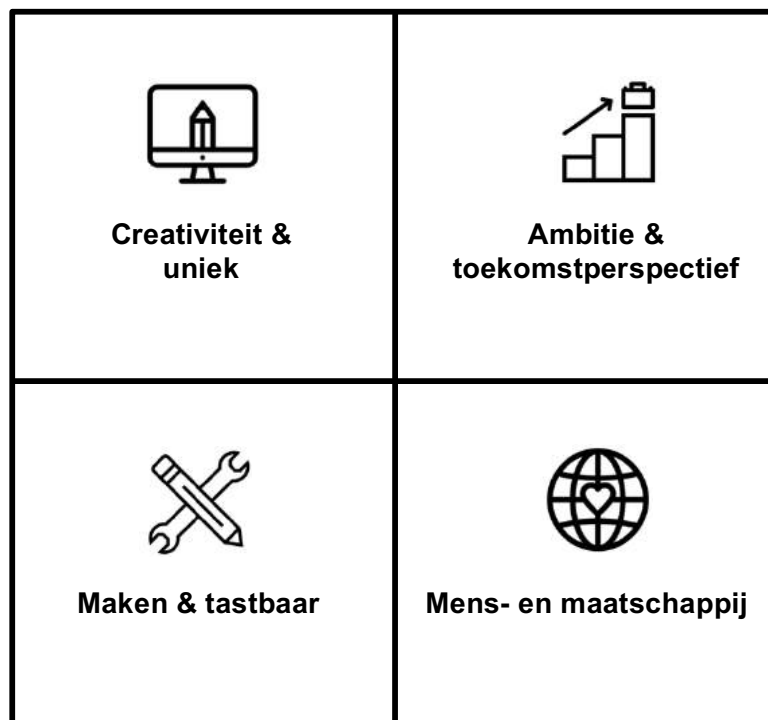
STUDENT BOUW & RUIMTE

Tenslotte zien we **regionale verschillen** in de gesprekken met huidige gesprekken. Wat Bouw & Ruimte precies is en hoe jongeren de sector in hun omgeving zien terugkomen, verschilt per regio. Elke regio heeft zijn eigen grote infrastructurele projecten, kenmerkende gebouwen, maar ook bijvoorbeeld thema's die prominenter terugkomen in de opleiding. Denk bijvoorbeeld aan de havens en hoogbouw in de regio Rotterdam en water/delta in de kustregio. In Groningen komt het thema duurzaamheid prominenter terug in de opleiding en horen we dat terug in de verhalen van studenten.

3.4 DRIJFVEREN OM TE KIEZEN VOOR BOUW & RUIMTE

We legden studiekeizers verschillende materialen over de sector *Bouw & Ruimte* voor (statements, trends/ontwikkelingen en opleidingen). Op basis van hun drijfveren en reacties op dit geholpen beeld, onderscheiden we vier belangrijke drijfveren ten aanzien van de sector *Bouw & Ruimte*.

Figuur 4. Visuele weergave vier kansrijke drijfveren ten aanzien van de sector *Bouw & Ruimte*

DRIJFVEER 1:

MAKEN: IETS TASTBAARS CREËREN EN REALISEREN

Kernvraag

Wat kan ik maken in Bouw & Ruimte?

Kern

Jongeren met deze drijfveer hebben de wens om met behulp van technologie of techniek iets tastbaars te creëren. Juist in de sector Bouw & Ruimte heb je de kans om je technisch inzicht toe te passen en in te zetten om innovatieve, tastbare dingen te maken.

“DAT JE ZELF IETS BEDENKT EN MAAKT, EN DAT ER DAN IETS STAAT. DAT LIJKT ME TOCH VET.”

SCHOLIER HAVO

Interessante aspecten Bouw & Ruimte

- **Praktijkgericht:** de sector Bouw & Ruimte is per definitie heel praktijkgericht. Je bent bezig met de concrete toepassing van techniek. Laat daarom zien hoe je binnen deze sector technische en wiskundige inzichten toepast om tot een tastbare opbrengst te komen.
- Doordat in Bouw en Ruimte elk project en elke opdracht weer anders zijn, met andere kaders en een wisselende context, ben je aan het maken op hoog niveau en blijf je je ontwikkelen.
- Maken wordt spannender en uitdagender op het moment dat je innoveert, nieuwe oplossingen bedenkt en vernieuwende projecten neerzet. Dankzij innovatieve oplossingen, nieuwe materialen en technieken en toenemende digitalisering wordt de bouw steeds efficiënter en is steeds meer mogelijk. Jij kunt hieraan je bijdrage leveren door met je slimme berekeningen en oog voor detail tot nieuwe, tastbare ideeën te komen. Zo bepaal je hoe de openbare ruimte eruit komt te zien.

“JE KUNT JE VOETAFDRIJF ACHTER LATEN. IETS TASTBAARS WAAR JIJ AAN MEEGEWERKT HEBT.”

STUDENT BOUW & RUIMTE

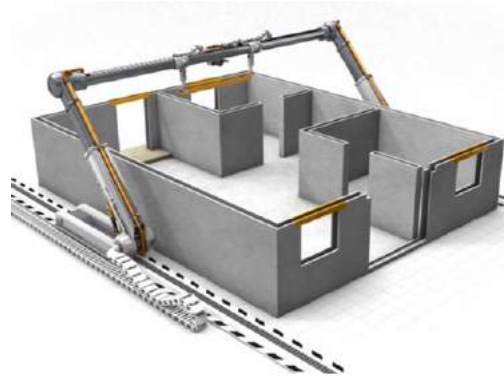
Inspirerende voorbeelden: welke projecten en trends spreken jongeren met deze drijfveer aan?

- Digitalisering in Bouw & Ruimte: dit maakt de sector slimmer;
- Het innovatieve karakter van duurzame oplossingen als bio-based en flexibel bouwen;
- Nieuwe materialen en technieken: hierdoor is steeds meer mogelijk (voorbeeld: duurzaam project 'Kantoor vol Energie').

Innovatieve toepassing van gebruik van sensoren, licht en geluid in openbare ruimtes.

3D-printers en scanners zijn nieuwe technieken die meer mogelijk maken.

Hoogste brug ter wereld in Zuid-China. De Beipanjiangbrug hangt op 570 meter hoogte.

Smart cities gebruiken o.a. technologie om slim en leefbaar te blijven.

Huidige drempel sector Bouw & Ruimte

- Jongeren met deze drijfveer houden zich graag bezig met 'harde' techniek of technologie, maar zien de sector Bouw & Ruimte vaak niet als zodanig, omdat ze de sector vooral aan mbo-beroepen koppelen (bouwvakker).
- Daarbij klinkt een brede instroombachelor als Built Environment hen vanwege het brede karakter weinig technisch in de oren. Jongeren met deze drijfveer denken daarom vaak ook aan opleidingen met kleinere en bewegende techniek.
- De sector Bouw & Ruimte oogt voor velen te grootschalig met grootse projecten, waarbij je maar een klein schakeltje bent in een groot en soms log proces.

DRIJFVEER 2:

AMBITIE & TOEKOMSPERSPECTIEF: IETS BEREIKEN

Kernvraag

Wat kan ik bereiken in Bouw & Ruimte?

Kern

Jongeren met deze drijfveer hebben een sterke wens om in een toekomstig beroep op persoonlijk vlak iets te willen bereiken: een goed toekomstperspectief. Een intrinsieke en extrinsieke motivatie hangen hierin vaak sterk samen. Jongeren met deze drijfveer willen zich op persoonlijk vlak ontwikkelen, vaak met het doel om status, een goede baan of hoog salaris te verwerven.

*“IK VIND BAANZEKERHEID BELANGRIJK. DAAROM KIJK IK BIJ STUDIES
ALTIJD WEL WAT JE ERMEE KUNT DOEN EN OF DAAR OOK BEHOEFTE AAN*

IS.”

SCHOLIER VWO

Interessante aspecten Bouw & Ruimte

- Bouw & Ruimte omvat een breed palet aan beroepen, waarbij je leidinggevende capaciteiten nodig hebt. Op dit moment ontbreken hbo-beroepen in Bouw & Ruimte in het beeld van jongeren. Dit is een enorme kans: laat deze beroepen zien en toon de uitdaging van deze beroepen.
- Daarbij is de sector na jaren van krimp weer aan het groeien en zijn de prognoses positief: het perspectief na je opleiding is daarom goed.
- De startsalarissen in bepaalde functies en in het verlengde van bepaalde opleidingen (zoals Civiele Techniek) zijn goed. Dit noemen ook huidige studenten, als een aspect dat ze mee hebben genomen in hun keuze.
- Nederland is een internationale speler, zeker als specialist op gebieden rondom delta en water. Dat biedt dus ook de mogelijkheid om je carrière internationaal vorm te geven.
- Thema's als ondernemerschap en de economische kant van Bouw & Ruimte spreken jongeren met deze drijfveer vaker aan.
- De innovatieve kant van de bouw is voor deze drijfveer relevant: in een internationale sector die zich continu ontwikkelt en vernieuwt, kun je ook sneller groeien.

*“IK VIND HET BELANGRIJK DAT IK MEZELF KAN ONTWIKKELEN EN
VERSCHILLENDE BANEN UIT KAN PROBEREN.”*

SCHOLIER HAVO

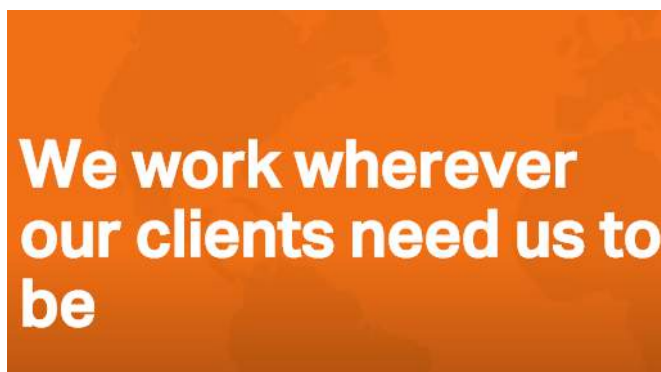

Inspirerende voorbeelden: welke projecten en trends spreken jongeren met deze drijfveer aan?

- Internationalisering Bouw & Ruimte: dit vergroot je carrièremogelijkheden;
- Visualisatie van hoger opgeleide functies in de sector (leidinggevende, manager);
- Ondernemerschap: de mogelijkheid om je te onderscheiden van anderen;
- Vraag naar mensen met oog voor de economische kant van de bouw;
- Extrinsieke motivatoren: goed startsalaris, veel werkgelegenheid en baangarantie.

Arcadis is een Nederlands Design & Consultancy bedrijf in de sector Bouw & Ruimte. Het bedrijf telt maar liefst 27.000 werknemers en heeft een omzet van 3.3 miljard.

Het bedrijf is een wereldwijde speler actief in meer dan 70 landen. Arcadis hielp o.a. met de bouw van het meest luxe hotel ter wereld in Dubai, maar ook aan de bescherming van New Orleans tegen water.

Als bouwkundig projectontwikkelaar draag je verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling en realisatie van bouwprojecten. Je houdt je o.a. bezig met de financiën van het bouwplan.

Huidige drempel sector Bouw & Ruimte

Voor jongeren met deze drijfveer ontstaan op twee manieren drempels:

De status of carrière waarnaar ze op zoek zijn, verwachten ze hierin niet te realiseren vanwege hun associatie met lager opgeleide beroepen in de sector:

- De veelzijdigheid van de sector - en daarmee mogelijkheid tot ontwikkelen en doorgroeien – is onvoldoende zichtbaar;
- Extrinsieke motivatoren als een goed salaris en baangarantie koppelen zij niet aan de sector.

“ONDERNEMERSCHAP SPREEKT ME WEL AAN. DAT JE MOET PROBEREN JEZELF TE ONDERSCHIEDEN EN DAT ANDEREN ZEGGEN: HIJ DOET HET OP EEN ANDERE, BETERE MANIER DAN DE REST.”

SCHOLIER HAVO

DRIJFVEER 3:

MENS- EN MAATSCHAPPIJGERICHTHEID: SOCIALE IMPACT MAKEN

Kernvraag

Wat kan ik in Bouw & Ruimte betekenen voor mensen en de maatschappij?

Kern

Deze drijfveer gaat over de wens om mensen en de samenleving vooruit te helpen, sociale impact te maken met een bijdrage op:

- Klein niveau: andere mensen helpen met een direct resultaat (mensgericht), bijvoorbeeld in de zorg, in het onderwijs, gericht op een kwetsbare groep zoals vluchtelingen, etc.
- Groot niveau: een impact hebben op de maatschappij en de wereld (maatschappijgericht), bijvoorbeeld met grootschalige projecten en rondom grotere thema's als duurzaamheid.
- Op deze twee niveaus zit een verschil tussen vwo'ers, ook gericht op een groot niveau en thema's als duurzaamheid, en havisten die meer mensgericht zijn en minder hebben met een abstracter thema als duurzaamheid.

“HET LEUKSTE AAN DE BOUWSECTOR VIND IK DAT JE IETS VOOR MENSEN KUNT BETEKENEN. DAAROM OVERWEEG IK OOK DE STUDIE BUILT

ENVIRONMENT.”

SCHOLIER HAVO

Interessante aspecten Bouw & Ruimte

- Met de gebouwen die je realiseert en inrichting van de ruimte heb je veel impact op het leven van mensen: individueel en in groepen, nu en in de toekomst. Denk bijvoorbeeld aan de bouw van de school van de toekomst, een modern ziekenhuis, dijken waarmee mensen in kwetsbare gebieden beschermd zijn tegen overstromingen, etc.
- Bouw & Ruimte is een sector waarin je intensief samenwerkt met een uiteenlopende groep professionals, met verschillende achtergronden.
- Duurzaamheid is een belangrijk thema in de sector. Met de komst van nieuwe materialen voor gebouwen en wegen, betere isolatietechnieken, natuurlijke grondstoffen of materialen die langere meegaan kun je een belangrijke bijdrage leveren aan het verduurzamen van de maatschappij.
- De sector biedt een internationaal perspectief, waarmee je wereldwijde impact kunt maken.

“MIJN BELANGRIJKSTE REDEN OM TE KIEZEN VOOR DE SECTOR IS DAT JE IETS KUNT REALISEREN WAAR MENSEN VOORDEEL VAN HEBBEN. ”

STUDENT BOUW & RUIMTE

Inspirerende voorbeelden: welke projecten en trends spreken jongeren met deze drijfveer aan?

- Innovatieve projecten met positieve impact op de mens: bijv. hoe maakt een trend als *smart cities* steden beter leefbaar?;
- Milieubewuste en duurzame trends als bio-based en flexibel bouwen;
- Civiele werken die zorgen voor veiligheid van het land, bijvoorbeeld het project 'Ruimte voor de Rivier'.

Gevangenis in de Bijlmer, Amsterdam, getransformeerd tot prettige leefomgeving voor vluchtelingen. Het complex is o.a. verbouwd en de gevangenis muren werden gesloopt.

Het project 'Ruimte voor de Rivier' waardoor overstromingen van de Waal voorkomen worden. Resultaat: een veilige én aantrekkelijke leefomgeving.

Bio-based bouwen: we belasten de natuur minder door te bouwen met materialen die 'natuurlijk' groeien (bijv. bamboe, schapenwol).

Transformatie van het voormalig kantoorpand van Rijkswaterstaat tot 294 wooneenheden voor studenten in Arnhem.

“RUIMTE VOOR DE RIVIER: ALS IN DE STAD EEN RIVIER OVERSTROOMT HEB JE EEN GROOT PROBLEEM. ER IS DUS SPRAKE VAN EEN BEPAALDE MATE VAN URGENTIE.”

STUDENT BOUW & RUIMTE

Huidige drempel sector Bouw & Ruimte

De sector Bouw & Ruimte wordt vaak spontaan nog niet gezien als een sector waarin je betekenisvol werk kunt verrichten. Huidige studenten benadrukken de maatschappelijke impact van de sector, maar studiekeizers leggen deze link niet en zien vooral een functionele wereld. 'Alles wordt volgebouwd', is eerder hun perceptie.

DRIJFVEER 4:

CREATIVITEIT: IETS UNIEKS ONTWERPEN EN VORMGEVEN

Kernvraag

Hoe kan ik mijn creativiteit kwijt in Bouw & Ruimte?

Kern

Jongeren met deze drijfveer willen in een toekomstige studie of beroep hun creativiteit kunnen uiten. Ze hebben een intrinsieke interesse in vormgeven of ontwerpen, vaak in combinatie met een meer een extrinsieke drive: door iets écht unieks te creëren, verwerf je status en bekendheid. Creativiteit gaat hierbij dus over vormgeven en 'iets nieuws' maken.

“IK WIL GRAAG EIGEN DINGEN OP DE WERELD KUNNEN ZETTEN. ZODAT JE DAAR DAN TROTS OP KUNT ZIJN EN ER OOK CREDITS VOOR KRIJGT. DAT LIJKT ME ECHT GAAF.”

SCHOLIER HAVO

Interessante aspecten Bouw & Ruimte

- Vormgeving en ontwerpen zijn de primaire aspecten die jongeren met deze drijfveer aanspreken. Hiermee hangt samen dat een groot deel van de jongeren die Bouwkunde en/of Built Environment overweegt, dit doet vanuit de ambitie om architect te worden. Vanuit deze interesse is het belangrijk om te laten zien dat je ook in andere beroepen in Bouw & Ruimte invloed hebt op hoe een gebouw, park of brug eruit komt te zien. De bouw vraagt daarmee om creatieve mensen, die niet alleen kunnen vormgeven en ontwerpen, maar ook op een creatieve wijze tot oplossingen en nieuwe ideeën komen.
- Het opdoen van praktische en vernieuwende skills, zoals 3D-ontwerpen zijn relevant, omdat ze je in staat stellen om beter te kunnen ontwerpen en vormgeven.
- Door zelf te ontwerpen en ontwikkelen kun je uniek werk maken en ben je zelf verantwoordelijk voor een eindresultaat.

“TOEN IK JONG WAS VOND IK HET BEROEP VAN ARCHITECT AL HEEL LEUK. ALLES WAT JE TEKENT KOMT TOT LEVEN.”

SCHOLIER HAVO

Inspirerende voorbeelden: welke projecten en trends spreken jongeren met deze drijfveer aan?

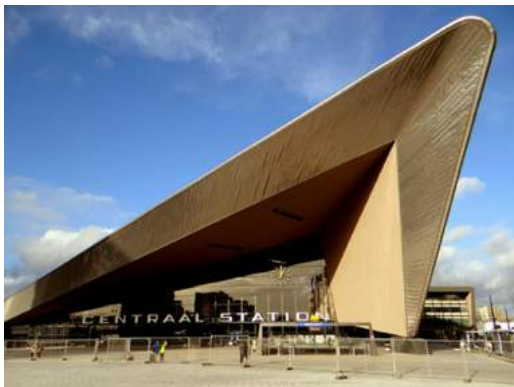
- Unieke projecten, zoals het *tiny housing project*;
- Nieuwe ontwerptechnieken;
- Creatieve oplossingen: hoe bouw je een gevangenis om tot fijne plek voor vluchtelingen?;
- Bekende bouwprojecten met status of een bijzonder verhaal achter het project. Denk aan het verlichte asfalt in het fietspad dat Studio Roosegaarde ontwikkelde in samenwerking met Heijmans: <https://www.studioroosegaarde.net/project/van-gogh-path/>

Tiny Housing Project: volledige woningen op kleine schaal. Bewust gebouwd vanuit de behoefte om minder te consumeren.

Slim gebruik van de ruimte en innovatieve bouwtechnieken en veel aandacht voor esthetiek: het ontwerp en uiterlijk.

Centraal Station Rotterdam uit projectjaar 2014, van o.a. Benthem Crouwel Architects en MVSA Architects.

Solar Ark, Japan, uit projectjaar 2008. Een van 's werelds grootste zonne-energie opwekkende gebouwen.

Je creativiteit kwijt kunnen achter de tekentafel.

*“TINY HOUSES VIND IK ZO LEUK! JE ZIT MINDER VAST AAN REGELGEVING,
WAARDOOR JE JE CREATIVITEIT VRIJ KUNT TOEPASSEN. DAT SPREEKT ME
ERG AAN.”*

SCHOLIER VWO

Huidige drempel sector Bouw & Ruimte

Het beperkte beeld van de sector Bouw & Ruimte maakt dat studiekezers zelden verwachten dat zij hun creativiteit erin kwijt kunnen. Architect wordt gezien als een creatief beroep, maar valt voor een groot deel af vanwege de vele berekeningen ('kan ik niet') of hun havo-achtergrond. Hiermee houdt het beeld van de creatieve mogelijkheden al snel op.

4. ONDERZOEKSOPZET

Voor dit onderzoek gingen we in gesprek met 21 studiekeizers (scholieren havo en vwo) en 15 huidige hbo-studenten in het domein Bouw & Ruimte. Het onderzoek is als volgt opgezet:

- 3 groepsgesprekken met telkens 5 hbo-studenten in het eerste of tweede jaar van hun studie in het domein Bouw & Ruimte (10 studenten uit brede instroombachelor Built Environment en 5 studenten uit een specialisatieopleiding Civiele Techniek of Bouwkunde).
- 3 groepsgesprekken met telkens 5 havo-scholieren en 1 duogesprek met havo-scholieren in het laatste jaar van hun middelbare school met profiel E&M, N&T of N&G.
- 2 duogesprekken met 2 vwo-scholieren in het laatste of een na laatste jaar van hun middelbare school met profiel N&T of N&G.

Tijdens de gesprekken hanteerden we een leidraad met thema's en vragen. We spraken tijdens de gesprekken o.a. over drijfveren ten aanzien van de toekomst, redenen om voor de sector Bouw & Ruimte te kiezen (huidige studenten) en het beeld van de sector Bouw & Ruimte.

